

บทที่ 2

ทฤษฎี แนวคิด และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

สำหรับงานวิจัยเรื่อง ความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศไทย-ญี่ปุ่น เพื่อศึกษาเปรียบเทียบความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจ หลังช่วงวิกฤตการณ์ทางการเงิน พ.ศ. 2540 (ค.ศ. 1997) และหลังการทำความตกลงหุ้นส่วนเศรษฐกิจไทย-ญี่ปุ่น (Japan-Thailand Economic Partnership Agreement--JTEPA) พ.ศ. 2550 (ค.ศ. 2007) โดยผู้ศึกษาได้เลือกทฤษฎีพึ่งพาอาศัยกันเชิงซับซ้อน (Complex Interdependence) ทฤษฎีนโยบายการค้าเสรี (Free Trade Policy--FTA) แนวความคิดเศรษฐกิจโลก (Geo-economics) ทฤษฎีการได้เปรียบโดยสมบูรณ์ (Absolute Advantage) และทฤษฎีการได้เปรียบโดยเปรียบเทียบ (Theory of Comparative Advantage) ซึ่งเป็นแนวคิดหลักในการวิเคราะห์งานวิจัยชิ้นนี้

ทฤษฎีพึ่งพาอาศัยกันเชิงซับซ้อน (Complex Interdependence) หรือทฤษฎีพึ่งพาอาศัยกัน คือ ทฤษฎีที่เกิดขึ้นจากงานเขียน ของ Robert O. Keohane and Joseph S. Nye ในหนังสือชื่อ Power and Interdependence: World Politics in Transition ซึ่งหนังสือดังกล่าวถูกตีพิมพ์ในบทความวารสารฉบับพิเศษของ International Organization ในปี ค.ศ. 1971 เนื่องด้วยเหตุผล บทบาทของผู้แสดง (Actors) ที่ไม่ใช่รัฐ บทบาทของเทคโนโลยี และบทบาทของเศรษฐกิจที่มีเพิ่มสูงขึ้นในเวทีการเมืองโลก

1. ทฤษฎีพึ่งพาอาศัยกัน มีพื้นฐานมาจากหลายแหล่งตั้งแต่อดีต ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1.1 ความเป็นมา

ทฤษฎีอุดมคตินิยม (Idealism) มีสมมุติฐานเบื้องต้นว่ามนุษย์เป็นคนดี มีเมตตา มนุษย์ไม่ต้องการทำสงคราม มนุษย์ชอบความร่วมมือ ชอบช่วยเหลือซึ่งกันและกัน แต่สิ่งแวดล้อมต่างหากที่ไม่ดี อันมีผลทำให้มนุษย์เปลี่ยนแปลงไป เพราะฉะนั้นจะต้องแก้ไขสิ่งแวดล้อมและแก้ไขระบบ

นักคิดแนวอุดมคตินิยมคิดว่ามนุษย์จะดีขึ้นต้องอยู่ภายใต้การปกครองระบบประชาธิปไตย ถ้าระบบไม่ดี เช่น ระบบการปกครองแบบเผด็จการ เป็นต้น บุคคลที่กลายเป็นต้นแบบของวิธีคิดนี้ ก็คือ ประธานาธิบดีวูดโรว์ วิลสัน (ประธานาธิบดีสหรัฐฯ คนที่ 28 ค.ศ. 1913-1921) เขาผู้นี้ทำให้ทฤษฎีนี้โด่งดังขึ้นมา โดยมีจุดมุ่งหมายที่จะป้องกันระบบเผด็จการครองโลก และต้องช่วยกันสร้างระบบประชาธิปไตย เพื่อให้ทุกประเทศได้อยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข

ดังนั้นแล้ว จากการที่ทฤษฎีอุดมคตินิยมต้องการจะเปลี่ยนแปลงโลกให้เปลี่ยนแปลงให้เป็นไปตามอุดมคติของตน จึงได้มีการพัฒนาแบบค่อยเป็นค่อยไป จนกระทั่งได้มีส่วนกลายเป็นทฤษฎีพึ่งพาอาศัยกัน โดยเน้นเรื่องกระแสทุนนิยม เสรีนิยม ประชาธิปไตย

Keohane and Nye ได้ให้จำกัดความของการพึ่งพาอาศัยกัน ว่าเป็นการพึ่งพาอาศัยกันต่อกันและกัน (Mutual Dependence) การพึ่งพาอาศัยกันในการเมืองโลกนั้น หมายถึง สถานการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น ซึ่งมีผลกระทบต่องัฐทั้งหลายหรือต่อผู้แสดง (Actors) ทั้งหลายร่วมกัน ผู้แสดง ณ ที่นี้ไม่จำเป็นเสมอไปว่าจะต้องเป็นรัฐเท่านั้น แต่อาจจะเป็นผู้นำองค์กรระหว่างประเทศ องค์กรพัฒนาเอกชน หรือ บริษัทข้ามชาติก็ได้

ผลกระทบที่กล่าวถึง นี้เป็นผลมาจากการติดต่อสัมพันธ์กัน เช่น การเคลื่อนย้ายเงินทุน สินค้า ประชากร ข้อมูลข่าวสาร การถ่ายทอดเทคโนโลยี การนำทรัพยากรมาใช้ ซึ่งการพึ่งพาอาศัยกันนั้นจะมีอย่างน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับ การมีผลประโยชน์ร่วมกัน (Mutual Benefits) แต่ผลประโยชน์ร่วมกันนี้ จะต้องมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อกันและกัน (Vital) และต้องมีผลกระทบต่อกันและกันอย่างยิ่ง (Costly Effects) เช่น การพึ่งพาอาศัยกันทางยุทธศาสตร์นิวเคลียร์ระหว่างสหรัฐฯ กับรัสเซีย รัฐที่ต้องพึ่งพาน้อยย่อมจะได้เปรียบและมีอำนาจในการต่อรองสูง เช่น รัสเซีย ในขณะนี้

อาจจะอยากขายหรือเผยแพร่เทคโนโลยีทางนิวเคลียร์ ในขณะที่สหรัฐฯ พยายามป้องกันไม่ให้มีการแพร่ขยายอาวุธนิวเคลียร์ออกไป

1.2 ลักษณะของการพึ่งพาอาศัยกัน (Interdependence)

Keohane and Nye ได้แบ่งการพึ่งพาอาศัยกันออกเป็น 2 ลักษณะ คือ

1.2.1 การพึ่งพาอาศัยแบบอ่อนไหว (Sensitivity) เช่น ผลกระทบทางด้านการค้า อันเกิดจากการขึ้นราคาน้ำมัน อันจะส่งผลกระทบไปถึงรัฐทั้งหลายทั่วโลก หรือ ถ้าสหรัฐฯ ลดราคาข้าวในตลาดโลกก็จะมีผลกระทบต่อไทย แต่การพึ่งพาอาศัยกันแบบอ่อนไหวนี้ จะมีผลกระทบค่อนข้างน้อยเมื่อเปรียบเทียบกับ การพึ่งพาอาศัยกันแบบอ่อนแอ

1.2.2 การพึ่งพาอาศัยแบบอ่อนแอ (Vulnerability) หมายถึง เศรษฐกิจของ รัฐจะทรุดลง ถ้ามีการเปลี่ยนแปลงในอุตสาหกรรมหลัก เช่น อุตสาหกรรมหลักอันหนึ่งของไทย คือ อุตสาหกรรมการท่องเที่ยว ได้ถูกกระทบอย่างหนัก เมื่อเกิดสงครามอ่าว-เปอร์เซียและเหตุการณ์จากพฤษภาทมิฬ ดังนั้นการพึ่งพาอาศัยกันแบบอย่างรุนแรงต่อรัฐ ที่ต้องพึ่งพาอาศัยรัฐอื่นเป็นอย่างมาก

2. ลักษณะของความสัมพันธ์ (Relationship) ตามทฤษฎีการพึ่งพาอาศัยกันเชิงซับซ้อน

2.1 ลักษณะ

2.1.1 ความสัมพันธ์ที่เท่าเทียมกัน (Symmetrical Relationship) ลักษณะของความสัมพันธ์ที่เท่าเทียมกันนั้น ไม่เคยมีและปรากฏมาก่อน ไม่มีความสัมพันธ์ใดเท่าเทียมกันและเสมอภาคกัน แต่มีความสัมพันธ์ที่ค่อนข้างจะใกล้เคียงและเท่าเทียมกัน เช่น ความสัมพันธ์ระหว่างสหรัฐฯ กับญี่ปุ่น ถึงแม้ว่าญี่ปุ่นจะเป็นฝ่ายได้เปรียบทางด้านดุลการค้ากับสหรัฐฯ มาโดยตลอด แต่สหรัฐฯ ก็มีศักยภาพในการที่จะทำการต่อรองหรือออกกฎเกณฑ์มาต่อต้านญี่ปุ่นได้

2.1.2 ความสัมพันธ์ที่ไม่เท่ากัน (Asymmetrical Relationship) จะเห็นได้จากความสัมพันธ์ระหว่างรัฐที่คู่ค้าที่ขาดทุนการค้าระหว่างกัน เช่น ความสัมพันธ์

ระหว่างไทยกับญี่ปุ่นจะเป็นความสัมพันธ์ที่ไม่เท่าเทียมกันเพราะอำนาจในการต่อรองของไทยมีน้อย และไทยต้องพึ่งพาอาศัยญี่ปุ่นมากกว่าที่ญี่ปุ่นต้องพึ่งพาไทย

2.2 ประเด็นการศึกษา

Keohane and Nye ได้ตั้งประเด็นศึกษาไว้ 2 ประเด็นคือ

2.2.1 ลักษณะเด่นของการเมืองโลกนั้นมีลักษณะอย่างไรเมื่อการพึ่งพาอาศัยกันทาง “เศรษฐกิจมีเพิ่มสูงขึ้น” ในทัศนะของ Keohane and Nye การพึ่งพาอาศัยกันมีผลกระทบต่อระบบการเมืองโลกและพฤติกรรมของรัฐ แต่ในขณะเดียวกันกับบทบาทของรัฐก็มีอิทธิพลต่อกระบวนการพึ่งพาอาศัยกัน ซึ่ง ณ ที่นี้เขาทั้งสองได้เสนอว่า การสร้างและการยอมรับวิธีการปฏิบัติ กฎระเบียบหรือกฎเกณฑ์สำหรับปฏิบัติที่รัฐทั้งหลายจะต้องดำเนินการและควบคุมความสัมพันธ์ข้ามชาติ และความสัมพันธ์ระหว่างรัฐ ซึ่ง Keohane and Nye เรียกว่า “หลักการปฏิบัติร่วมกัน” (International Regimes)

2.2.2 หลักการปฏิบัติร่วมกัน” เปลี่ยนแปลงไปอย่างไร เพราะเหตุใดจึงเปลี่ยนแปลง Keohane and Nye ได้เสนอเหตุผลไว้หลายประการเกี่ยวกับการพัฒนา “หลักการปฏิบัติร่วมกัน” และการเสื่อมลงของหลักการดังกล่าว จากการศึกษาเรื่องการพึ่งพาอาศัยกันในการใช้ทรัพยากรและการใช้ท้องทะเลรวมทั้งเรื่องการพึ่งพาทางด้านการเงิน นอกจากนั้นยังใช้ทฤษฎีที่เขาทั้งสองร่วมกันมาประยุกต์ใช้วิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างสหรัฐฯ กับแคนาดา และสหรัฐฯ กับออสเตรเลียด้วย

3. ทฤษฎีการพึ่งพาอาศัยกัน ให้ความสำคัญกับบทบาทของปัจจัยดังนี้

3.1) องค์กรที่ไม่ใช่รัฐ (Non-state Actors)

3.2) บทบาททางเทคโนโลยี (Technology)

3.3) กระบวนการทางเศรษฐกิจ (Economics Process)

Keohane and Nye มองระบบโลก (World System) ในขณะนั้นว่ามีลักษณะเป็นอย่างไร ซึ่งในขณะนั้นเป็นสงครามเย็น หนังสือเล่มนี้เขียนตั้งแต่ปี ค.ศ. 1977 ในช่วงนั้นเป็นการต่อสู้ระหว่างสองขั้ว (Bipolar World) ระหว่างสหรัฐฯ ซึ่งเป็นผู้นำฝ่ายโลกเสรีกับอดีตสหภาพโซเวียตซึ่งเป็นผู้นำโลกสังคมนิยมคอมมิวนิสต์ นับตั้งแต่ปี ค.ศ. 1975 Keohane and Nye มองว่าโลกกำลังจะเปลี่ยนโฉมหน้าที่เน้นเรื่องการต่อสู้แย่งชิง

อำนาจ แข่งชิงแดนดิน แสวงหาพันธมิตร และยุทธศาสตร์ร่วมกันมาเป็นการแข่งขันในทางเศรษฐกิจการค้า การลงทุนข้ามชาติ เพราะฉะนั้นฯ เขาทั้งสองจึงเสนอให้สหรัฐฯ และโลกตะวันตกเตรียมปรับตัวล่วงหน้าเพื่อที่จะครองความเป็นผู้นำเอาไว้ จะเห็นว่าสหรัฐฯ ได้เตรียมการมากกว่า 2 ทศวรรษ

3.2 สมมุติฐานต่อทฤษฎีฟิงพาอาศัยกัน

Keohane and Nye ได้ตั้งทฤษฎีฟิงพาอาศัยกันบนสมมุติฐาน 3 ประการคือ

3.2.1 การมีช่องทางในการติดต่อสัมพันธ์กันหลายรูปแบบ หลายวิธีการ หลายช่องทาง (Multiple Channels) และหลายองค์ประกอบ ผู้แสดง (Actors) จะมีจำนวนมากหรือไม่ขึ้นขึ้นอยู่กับสถานการณ์และไม่ใช่เพียงแต่รัฐเท่านั้นที่มีบทบาทในสังคมชุมชนระหว่างประเทศ ในอดีตผู้ที่มีบทบาทสำคัญในสังคมชุมชนระหว่างประเทศตามทฤษฎีคลาสสิกแห่งอำนาจคือ รัฐ และรัฐเป็นองค์กรที่มีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน แต่ในทัศนะของ Keohane and Nye องค์กรที่ไม่ใช่รัฐ (Non-state Actors) กลับมีความสำคัญกว่า เช่น องค์กรพัฒนาเอกชน บริษัทข้ามชาติ ธนาคารข้ามชาติ และผู้นำที่ไม่ใช่เจ้าหน้าที่ของรัฐ เช่น นายบิล เกตต์และนายจอร์จ โซรอส ในช่วงสงครามเย็น แต่ตามทฤษฎีฟิงพาอาศัยกันจะมีผู้แสดงหลากหลาย ซึ่งอาจจะเป็นรัฐ องค์กรระดับภูมิภาค หรือ องค์กรการสหประชาชาติก็ได้

3.2.2 ไม่มีการจัดลำดับความสำคัญก่อนหลังของประเด็นปัญหา (Absence of Hierarchy Among Issues) เนื่องจากความสัมพันธ์ระหว่างรัฐครอบคลุมปัญหาต่าง ๆ ที่มีความสำคัญเท่าเทียมกันจนไม่สามารถจัดลำดับความสำคัญได้อย่างชัดเจน ซึ่งในยุคสงครามเย็นจะเน้นเรื่องความมั่นคงของชาติ (National Security) เป็นอันดับแรก แต่ในปัจจุบันจะพูดถึงเรื่องเศรษฐกิจการค้าระหว่างประเทศ การลงทุนข้ามชาติ การผลิตข้ามชาติ การขาดดุล การขาดดุลบัญชีเดินสะพัด และการส่งออกที่ตกต่ำ เป็นต้น ประเด็นปัญหาที่สำคัญก็จะเปลี่ยนไปตามสถานการณ์กล้วย (Banana War) แต่ในขณะเดียวกันกับสหรัฐฯ กับอียูก็ร่วมมือกันทำสงครามในโคโซโว ดังนั้นปัญหาเรื่องความมั่นคงของชาติจึงมิได้เป็นปัญหาที่ครอบงำการกำหนดนโยบายของรัฐเหมือนอย่างในอดีต

3.2.3 บทบาทของกองทัพมีลดน้อยลงและความสำคัญลง (Minor Role of Force) ซึ่งต่างไปจากยุคสงครามเย็นเพราะปัจจุบันการต่อสู้แข่งขันกันเป็นไปในเชิงยุทธศาสตร์เศรษฐกิจ กองทัพไม่สามารถเข้าไปแก้ปัญหาเหล่านี้ได้ เช่น การเจรจาตกลงกันเป็นเรื่องการส่งออกอะไหล่รถยนต์ระหว่างสหรัฐฯ กับญี่ปุ่นที่ทำการเจรจากันอย่างต่อเนื่องมาเป็นเวลา 3 ปี แต่แล้วในที่สุดก็ตกลงไม่ได้ (Agree to Disagree) อันมีผลทำให้เกิดองค์การการค้าโลก (World Trade Organization) ขึ้นมาเป็นเวทีโต้เถียงและจัดความขัดแย้งในเรื่องเศรษฐกิจ เพราะกองทัพไม่มีศักยภาพเพียงพอที่จะแก้ไขปัญหาเช่นนี้ได้ เพราะไม่มีความจำเป็นที่จะต้องใช้กำลังเข้าไปแก้ไขปัญหา

3.3 จากสมมติฐานข้างต้น อาจสรุปได้ว่า

3.3.1 ลักษณะของระบบสังคมโลกมีการพึ่งพาอาศัยกันทางเศรษฐกิจกันอย่างซับซ้อน

3.3.2 นโยบายต่างประเทศครอบคลุมปัญหาต่าง ๆ มากมายและมีความสัมพันธ์เท่าเทียมกัน

3.3.3 กองทัพไม่ได้เป็นเครื่องมือที่ทรงประสิทธิภาพในการดำเนินนโยบายของรัฐเหมือนอย่างในอดีต

3.4 แบบวิเคราะห์ความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในสังคมชุมชนระหว่างประเทศ

Keohane and Nye เสนอแบบวิเคราะห์ความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในสังคมชุมชนระหว่างประเทศไว้ 4 ประการ และผู้เขียนได้ยกตัวอย่างลักษณะการพึ่งพาอาศัยกันของไทยกับญี่ปุ่นประกอบไปด้วย

3.4.1 กระบวนการทางเศรษฐกิจ (An Economic Process Explanation) คือ จุดเปลี่ยนสำคัญที่ญี่ปุ่นหันมาให้ความสนใจในการการค้าเสรีกับประเทศต่าง ๆ เพราะญี่ปุ่นเริ่มมีความรู้สึกว่าการเจรจาต่อข้อตกลงทางการค้าแบบพหุภาคีของ WTO นั้นไม่สามารถตอบสนองความต้องการได้เท่าที่ควร จากตัวอย่างเช่น ในการเจรจาที่โคซา ซาติมาฮาอำนาจอย่างสหรัฐฯ ปฏิเสธที่จะเปิดเสรีในตลาดการเกษตรทำให้ญี่ปุ่นรู้สึกว่าการค้าเสรีของ WTO กับการเจรจากับประเทศที่มีขนาดทางเศรษฐกิจขนาดใหญ่ นั้นคงเป็นเรื่องยาก ซึ่งจากจุดนี้เอง ทำให้ญี่ปุ่นตัดสินใจเปลี่ยนบทบาทการเจรจาแบบพหุภาคีในกรอบ WTO มาเป็นการเจรจาแบบทวิภาคีกับประเทศต่าง ๆ รวมทั้งไทย

เพราะญี่ปุ่นเล็งเห็นถึงประโยชน์ที่จะได้รับอย่างมากมาสำหรับการเจรจาแบบทวิภาคี และในประเทศไทยเองก็พื้นฐานการผลิตสำคัญของญี่ปุ่นอยู่แล้ว ทำให้การเดินหน้าในการเจรจาทางเศรษฐกิจไม่มีปัญหาแต่ประการใด ซึ่งกระบวนการทางเศรษฐกิจของญี่ปุ่นจึงมีความเปลี่ยนแปลงนับแต่นั้นมา

3.4.2 โครงสร้างของอำนาจในสังคมชุมชนระหว่างประเทศ (Overall Power Structure Explanation) คือ การเปลี่ยนแปลงของโครงสร้างอำนาจจากเมื่อก่อนที่ชั่วอำนาจมีเพียงสหรัฐฯ และสหภาพโซเวียต แต่นับจากการสิ้นสุดของโซเวียตทำให้ชั่วอำนาจนั้นเป็นไปในแบบภูมิภาคมากขึ้นคือ สหรัฐฯ อียู ลาตินอเมริกาใต้ อาเซียน จีน และญี่ปุ่น เป็นต้น ทำให้จากการแข่งขันเพื่อเป็นเจ้าทางเศรษฐกิจได้กลายมาเป็นการสร้างพันธมิตรในทางการค้าและการเป็นหุ้นส่วนในทางเศรษฐกิจระหว่างชาติต่อชาติ หรือชาติกับภูมิภาค ซึ่งทำให้ญี่ปุ่นหวังสร้างประโยชน์ในการเป็นพันธมิตรในทางการค้ากับไทย และอีกหลาย ๆ ประเทศ ในแบบการเจรจาแบบทวิภาคี แต่ในส่วน of จีนเน้นการเจรจาแบบพหุภาคี เพราะจีนมองว่าหากเจรจากับประเทศใดเพียงประเทศเดียวที่เป็นประเทศที่มีขนาดทางเศรษฐกิจเล็ก จะทำให้จีนไม่ได้รับประโยชน์อย่างเท่าที่ควร แต่หากเจรจากับอาเซียนซึ่งรวมกันแล้วมีขนาดทางเศรษฐกิจใหญ่ จะทำให้จีนรู้สึกสนใจมากกว่า

3.4.3 โครงสร้างอำนาจในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับประเด็นปัญหาแต่ละเรื่องนั้นเปลี่ยนแปลง (Issue Structure) คือ เมื่อใดที่เกิดการเจรจาจะทำให้ชาติต่าง ๆ ต้องเข้ามามีส่วนร่วมในทุกครั้ง เพราะในการเจรจาของชาติต่อชาติ อาจทำให้ชาติที่สามได้รับผลกระทบจากข้อกำหนดในการเจรจาในทางการค้า และการเข้ามามีบทบาทขององค์กรที่เข้ามามีบทบาทในทางเศรษฐกิจของประเทศนั้น ๆ โดยองค์กรทางการเงิน อาจจะเข้ามามีส่วนในการให้ความช่วยเหลือด้านการเงิน แลกกับการยอมให้ชาติที่ต้องการความช่วยเหลือตามข้อปฏิบัติ เช่น กรณีที่ไอเอ็มเอฟ ขอให้ไทยออกกฎหมาย 13 ฉบับ เพื่อแลกกับการให้ความช่วยเหลือด้านการเงิน

3.4.4 บทบาทขององค์กรระหว่างประเทศมีเพิ่มสูงขึ้นในสังคมชุมชนระหว่างประเทศ (An International Organization Model) คือ ความต่อเนื่องจากข้อ 3 การที่องค์กรระหว่างประเทศเริ่มเข้ามามีบทบาทในทางเศรษฐกิจอย่างมาก ทั้งในส่วน

ธนาคารโลก กลุ่มเอ็นจีโอ และไอเอฟ เป็นต้น ซึ่งองค์กรต่าง ๆ เหล่านี้มีศักยภาพสูงมาก ในการเข้ามามีบทบาทต่อเศรษฐกิจของประเทศนั้น หากประเทศใดก็ตาม ได้ไปขอความช่วยเหลือจากองค์กรต่าง ๆ เหล่านี้ ซึ่งการให้ความช่วยเหลือก็ต้องแลกกับการออกกฎ และกติกาตามข้อบังคับขององค์กรระหว่างประเทศ ในส่วนไทยเอง จากกรณีที่ถูกโจมตี ค่าเงินบาทจากกลุ่มเฮดจ์ฟัน ก็เป็นบทเรียนครั้งสำคัญที่ยืนยันคำตอบของศักยภาพของ องค์กรต่าง ๆ เหล่านี้ที่มีผลในทางเศรษฐกิจของประเทศนั้นได้

4. ประโยชน์ของทฤษฎีการพึ่งพาอาศัยกันเชิงซับซ้อน

Keohane and Nye ได้กล่าวถึงประโยชน์ของทฤษฎีการพึ่งพาอาศัยกันเชิง ซับซ้อน ดังปัจจัยดังต่อไปนี้

4.1 ทฤษฎีนี้ให้ความสำคัญกับผู้แสดงที่ไม่ใช่รัฐ (Non-state Actors) มาร่วม ในการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ

4.2 การร่วมมือระหว่างรัฐเป็นประโยชน์มากกว่าการใช้กำลัง การร่วมมือกัน นั้นน่าจะเป็นนโยบายของรัฐในการดำเนินนโยบายต่างประเทศในการสร้าง ความสัมพันธ์อันดีร่วมกันระหว่างรัฐ

4.3 การเมืองระหว่างประเทศหรือบทบาทขององค์กรระหว่างประเทศ เช่น UN, IMF และ World Bank ตลอดจนสถานการณ์ในสังคมชุมชนระหว่างประเทศมีส่วนช่วย ส่งเสริมสันติภาพอันนำมาซึ่งความตกลงร่วมกันที่เป็นไปในเชิงพึ่งพาอาศัยกัน โดยมี กฎหมายและระเบียบระหว่างประเทศเป็นกรอบในการจรรโลงให้เกิดความร่วมมือกัน

4.4 ส่งเสริมให้มีการร่วมกันแสวงหาประโยชน์ร่วมกันทางเศรษฐกิจอันจะมี ผลก่อให้เกิดการพึ่งพาอาศัยกันและร่วมมือกันมากกว่าที่จะมีความขัดแย้งซึ่งต้องใช้กำลัง ทางทหารเข้ามาตัดสินแก้ไขปัญหา

4.5 ทฤษฎีนี้ช่วยเสริมการวิเคราะห์ปัญหาระหว่างรัฐที่ทฤษฎีสัจนิยมไม่สามารถอธิบายได้ พร้อมทั้งแสดงให้เห็นถึงการได้ประโยชน์ร่วมกันของรัฐทั้งหลาย¹

ทฤษฎีนโยบายการค้าเสรี (Free Trade Policy)

นโยบายการค้าเสรี คือ สภาวะที่การค้าระหว่างประเทศไม่ถูกแทรกแซงจากรัฐบาลของรัฐบาลจากประเทศต่างๆ โดยการเก็บภาษีศุลกากร หรือการจำกัดปริมาณขนส่งสินค้านำเข้าหรือส่งออก มีรากฐานมาจากทฤษฎีต้นทุนเปรียบเทียบ (Theory of Comparative Costs) ซึ่งเสนอโดย David (1991) ในหนังสือ On the Principles of Political Economy & Taxation แนวคิดที่สำคัญของทฤษฎีต้นทุนเปรียบเทียบ คือ การผลิตสินค้าและบริการของประเทศต่าง ๆ ทั่วโลกจะมีประสิทธิภาพสูงสุดเมื่อการแลกเปลี่ยนสินค้าและบริการเป็นไปอย่างเสรี การแบ่งงานกันทำตามความสามารถและทรัพยากรของประเทศที่มีอยู่จะก่อให้เกิดประโยชน์ต่อประเทศต่าง ๆ

นโยบายเขตการค้าเสรี ได้มีแนวทางการปฏิบัติเพื่อการรวมกลุ่มเศรษฐกิจโดยมีเป้าหมายเพื่อลดภาษีศุลกากรระหว่างกันภายในกลุ่ม ที่ทำข้อตกลงลงให้เหลือน้อยที่สุดหรือเป็น 0% และใช้อัตราภาษีปกติที่สูงกว่ากับประเทศนอกกลุ่ม การทำเขตการค้าเสรีในอดีตมุ่งในด้านการเปิดเสรีด้านสินค้า (Goods) โดยการลดภาษีและอุปสรรคที่ไม่ใช่ภาษีเป็นหลัก แต่เขตการค้าเสรีในระยะหลัง ๆ นั้น รวมไปถึงการเปิดเสรีด้านบริการ (Service) และการลงทุนด้วย ทั้งนี้ รูปแบบเขตการค้าเสรีแบ่งได้ 2 ชนิดคือ

1. สหภาพศุลกากร (Custom Union) หมายถึง การรวมตัวกันทางเศรษฐกิจในระดับที่ลึกและกว้างกว่าเขตการค้าเสรี (Free Trade Area--FTA) เพราะมีลักษณะที่เป็นตลาดร่วม (Single Market) ซึ่งไม่มีกำแพงภาษีระหว่างประเทศสมาชิกในสหภาพศุลกากรเก็บภาษีศุลกากรอัตราเดียวกัน (Common Level) กับทุกประเทศนอกกลุ่ม

¹พงษ์สานต์ พันธุลาภ, ทฤษฎีความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ, เอกสารประกอบการสอน PS 603 คณะรัฐศาสตร์ (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2552), 75-78.

สหภาพศุลกากรจึงทำให้ประเทศในกลุ่มมีสภาพเป็นเสมือนประเทศเดียวกันหรือตลาดเดียวกัน สหภาพศุลกากรที่สำคัญ คือ สหภาพยุโรป (European Union) กำลังจะขยายสมาชิกภาพโดยรับประเทศในยุโรปตะวันออกบางประเทศเข้าร่วมด้วย และกลุ่ม MERCOSUR²

2. พันธมิตรทางเศรษฐกิจ (Closer Economic Partnership--CEP) หมายถึงความร่วมมือทางเศรษฐกิจที่มีการพัฒนารูปแบบไปจากที่เคยมีมา โดยมีกรอบความร่วมมือที่กว้างขวางกว่าเขตการค้าเสรี อย่างไรก็ตาม ความเข้าใจเกี่ยวกับ CEP หรือขอบเขตของ CEP อาจจะแตกต่างกันไป โดยทั่วไป CEP (หรือศัพท์อื่นที่มีความหมายคล้ายคลึงกัน) ครอบคลุมความร่วมมือทางเศรษฐกิจทั้งในด้านการค้า สินค้า บริการและการลงทุน และแบ่งอย่างกว้าง ๆ ได้ 2 ประเภท คือ

1) พันธมิตรทางเศรษฐกิจ (CEP) คือ การมีเขตการค้าเสรี เป็นหัวใจสำคัญ และรวมไปถึงความร่วมมือทางเศรษฐกิจด้านอื่น ๆ ด้วย เช่น ทรัพย์สินทางปัญญา การประสานนโยบายการแข่งขัน และการจัดซื้อโดยรัฐ เป็นต้น ดังกรณี CEP ระหว่างออสเตรเลียและนิวซีแลนด์ และความร่วมมือที่อาเซียนกำลังจะเจรจากับจีน ในกรณีดังกล่าวนี้ CEP จึงเป็นกรอบความร่วมมือทั้งในเชิงลึกและกว้างกว่าเขตการค้าเสรี โดยปกติ

2) พันธมิตรทางเศรษฐกิจ (CEP) คือ ที่ไม่มีการทำเขตการค้าเสรี แต่อาจมีการลดภาษีศุลกากร (ไม่ใช่การลดถึงขั้นต่ำสุด หรือเป็น 0 ดังเช่นกรณี FTA) และมาตรการที่ไม่ใช่ภาษีศุลกากรที่เป็นอุปสรรคต่อการค้าด้วย รวมทั้งมีการร่วมมือกันในด้านอื่น ๆ อย่างกว้างขวาง เช่น CEP ระหว่างอาเซียนกับออสเตรเลียและนิวซีแลนด์ เป็นต้น³

²MERCOSUR--Common Southern Market คือ กลุ่มประเทศทางเศรษฐกิจในอเมริกาใต้เริ่มก่อตั้งจาก 4 ประเทศประกอบไปด้วย บราซิล อาร์เจนตินา ปารากวัยและอุรุกวัย ปัจจุบัน (ณ ปี ค.ศ. 2011) มีทั้งหมด 10 ประเทศ

³Free Trade [Online], available URL: http://en.wikipedia.org/wiki/Free_trade, 2010 (February, 20).

อย่างไรก็ตามทั้ง FTA และ Custom Union ต่างก็เป็นกระบวนการในการผนึกความร่วมมือ และหรือการรวมตัวกันทางเศรษฐกิจ (Economic Integration) และเป็นปัจจัยเร่งการเปิดเสรีที่ก้าวไปเร็วกว่าการเปิดเสรีตามข้อผูกพันของ WTO รวมทั้งเป็นการเตรียมการเปิดเสรีตามเป้าหมายภายใต้ปฏิญญาโบกอร์⁴ ของ APEC ซึ่งได้กำหนดให้ประเทศสมาชิกที่พัฒนาแล้วเปิดเสรีอย่างเต็มที่ภายในปี ค.ศ. 2010 (พ.ศ. 2553) และประเทศสมาชิกที่กำลังพัฒนาเปิดเสรีภายในปี ค.ศ. 2020 (พ.ศ. 2563)

ในที่นี้ การใช้คำว่า “เขตการค้าเสรี” นั้น หมายถึง ความร่วมมือทางเศรษฐกิจที่ใกล้ชิดกันเป็นพิเศษในลักษณะที่เป็นการกล่าวอย่างกว้าง ๆ ครอบคลุมทั้ง FTA, Customs Union และ CEP ส่วนการใช้คำว่า FTA หรือ Custom Union หรือ CEP นั้น หมายถึง ความร่วมมือในรูปแบบนั้น ๆ เป็นกรณี ๆ ไป

ส่วนเป้าหมายอีกประการหนึ่งของการทำเขตการค้าเสรีก็เพื่อการสนับสนุนเพื่อการค้าเสรีมีลักษณะสำคัญ ดังนี้

1. การค้าเสรีก่อให้เกิดความมั่งคั่งกับประเทศคู่ค้าในลักษณะของการเพิ่มขึ้นของรายได้อย่างแท้จริง ซึ่งการค้าระหว่างประเทศจะทำให้รายได้แท้จริงของทั้งสองประเทศที่ทำการค้าสูงขึ้น

2. การค้าเสรีทำให้เกิดการใช้ทรัพยากรของแต่ละประเทศอย่างมีประสิทธิภาพสูงสุดและได้ผลผลิตมากที่สุด ทั้งนี้เนื่องจากการค้าเสรีทำให้สามารถแบ่งสรรผลประโยชน์ที่เกิดจากการแบ่งงานกันทำระหว่างประเทศ (International Division of Labour) ได้อย่างเต็มที่

3. การค้าเสรีทำให้ผู้บริโภคในแต่ละประเทศซื้อสินค้าได้ในราคาที่ต่ำกว่าราคาสินค้าที่ผลิตเองภายในประเทศ ทำให้เกิดการแข่งขันและจัดการผูกขาดภายในประเทศ เพราะว่า ถ้าราคาสินค้านำเข้าสูงกว่าราคาที่ผลิตได้ภายในประเทศแล้วจะมีการโยกย้าย

⁴ปฏิญญาโบกอร์ คือ ปฏิญญาของผู้นำเศรษฐกิจชาติสมาชิกเอเปค เพื่อมีเป้าหมายในการร่วมกันสร้างเขตเสรีทางการค้าอย่างเต็มรูปแบบ โดยประกาศเมื่อวันที่ 15 พฤศจิกายน พ.ศ. 2537 (ค.ศ. 1994) ในการประชุมสุดยอดที่เมืองโบกอร์ ประเทศอินโดนีเซีย

การบริโภคจากสินค้านำเข้ามาบริโภคสินค้าที่ผลิตขึ้นภายในประเทศ และจะไม่มี การนำเข้าสินค้าที่มีราคาแพงกว่าเข้ามา ดังนั้น สินค้าที่นำเข้าที่ราคาต่ำกว่าจะก่อให้เกิดการ แข่งขันและจัดการผูกขาดภายในประเทศ⁵

จากการที่ไทยทำการค้ากับญี่ปุ่น ไทยเป็นประเทศที่มีขนาดเศรษฐกิจขนาดเล็ก หากเปรียบเทียบกับขนาดเศรษฐกิจของญี่ปุ่น การทำการค้าระหว่างกันก็จะส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจในไทย ต่อเหตุผล 3 ประการ ซึ่งก็คือ ด้านราคา ด้านการผลิต และด้านการบริโภคน โดยประเทศผลิตสินค้าแล้ว มีราคาเปรียบเทียบต่ำกว่าที่จะผลิตสินค้าและส่งออกสินค้านั้น และจะนำเข้าสินค้าที่ผลิตแล้วมีราคาเปรียบเทียบสูงกว่า ส่วนด้านการบริโภค หลังจากการทำการค้าแล้วทั้งไทยและญี่ปุ่นจะได้บริโภคสินค้าเพิ่มขึ้น และได้รับความพึงพอใจสูงขึ้น

อนึ่ง เขตการค้าเสรีสะท้อนแนวคิดสำคัญทางเศรษฐศาสตร์ที่ว่า “ประโยชน์จากการค้าระหว่างประเทศจะเกิดขึ้นสูงสุดเมื่อประเทศต่าง ๆ ผลิตสินค้าที่ตนมีต้นทุนในการผลิตต่ำที่สุดเมื่อเปรียบเทียบกับประเทศอื่น ๆ แล้วนำสินค้าเหล่านั้นมาค้าขายแลกเปลี่ยนกัน” ซึ่งในโลกแห่งความเป็นจริงนั้น ประโยชน์สูงสุดดังกล่าวจะไม่เกิดขึ้น หากยังมีการเก็บภาษีนำเข้าและมีการใช้มาตรการกีดกันทางการค้าต่าง ๆ ซึ่งส่งผลบิดเบือนราคาที่เป็นจริงของสินค้า และทำให้การค้าขายไม่เป็นไปอย่างเสรีและมีประสิทธิภาพ

พร้อมกันนี้ FTA ถือเป็นเครื่องมือทางการค้าสำคัญที่ประเทศต่างๆ สามารถใช้เพื่อขยายโอกาสในการค้า สร้างพันธมิตรทางเศรษฐกิจ พร้อมๆ กับเพิ่มความสามารถในการแข่งขันด้านราคาให้แก่สินค้าของตน เนื่องจากสินค้าที่ผลิตใน FTA จะถูกเก็บภาษีนำเข้าในอัตราที่ต่ำกว่าสินค้าที่ผลิตในประเทศอื่น ๆ ที่ไม่ใช่สมาชิก FTA จึงทำให้สินค้าที่ผลิตภายในกลุ่มได้เปรียบในด้านราคากว่าสินค้าจากประเทศนอกกลุ่ม โดยแนวทางในการจัดทำเขตการค้าเสรี โดยการจัดทำเขตการค้าเสรีที่ดีควรมีรูปแบบ ดังต่อไปนี้

⁵Free Trade Policy [Online], available URL: http://en.wikipedia.org/wiki/Free_trade, 2010 (February, 20).

1. ทำให้กรอบกว้าง (Comprehensive) เพื่อให้ได้รับประโยชน์ทั้งสองฝ่าย (Win-Win) การเจรจาทำความตกลงจัดตั้งเขตการค้าเสรีมีขอบเขตกว้างขวางครอบคลุมสัมพันธภาพเศรษฐกิจทุกสาขา ทั้งการเปิดเสรีทางการค้า (สินค้าและบริการ) การลงทุน และการขยายความร่วมมือทั้งในสาขาที่ร่วมมือกันตลอดจนประสานแนวนโยบายและพัฒนาศักยภาพมนุษย์ นับว่าเป็นการทำข้อผูกพันเพิ่มเติมจากข้อผูกพันที่แต่ละประเทศมีอยู่แล้วในฐานะสมาชิก WTO จึงเป็นข้อผูกพันใน (WTO Plus)

2. ทำให้สอดคล้องกับกฎ WTO โดยที่ WTO กำหนดเงื่อนไขให้มีการเปิดเสรีโดยคลุมการค้าสินค้า/บริการ ระหว่างประเทศที่เข้าร่วมทำเขตการค้าเสรีอย่างมากพอ (Substantial) และสร้างความโปร่งใสโดยแจ้งต่อ WTO ก่อนและหลังการทำความตกลงจัดตั้งเขตการค้าเสรี รวมทั้งเปิดให้ประเทศสมาชิกตรวจสอบความตกลง

3. แลกเปลี่ยนผลประโยชน์ตอบแทนกัน (Reciprocity) ในกรณีที่ คู่เจรจาเป็นประเทศพัฒนาแล้ว ควรเรียกร้องความยืดหยุ่นเพื่อให้มีเวลานานกว่าในการปรับตัวหรือทำข้อผูกพันในระดับที่ต่ำกว่า

4. กำหนดกลไกและมาตรการป้องกันผลกระทบต่ออุตสาหกรรมภายใน การเจรจาจัดตั้งเขตการค้าเสรีจะรวมถึงเรื่องกฎเกณฑ์และขั้นตอนในการใช้มาตรการป้องกันผลกระทบต่ออุตสาหกรรมภายใน เช่น การเก็บภาษี การต่อต้านการทุ่มตลาด (Anti-Dumping--AD) ภาษีตอบโต้การอุดหนุน (Countervailing Duty--CVD) และมาตรการคุ้มกัน (Safeguards) ซึ่งใช้กฎเกณฑ์ของ WTO เป็นพื้นฐาน แต่ปรับปรุงให้ตรงตามความประสงค์ของประเทศที่ร่วมเจรจา หรือบางกรณีอาจมีการตกลงที่จะระงับการใช้มาตรการ AD, CVD ระหว่างกัน⁶

⁶ รุ่งนภา บุญยะนันท์, ความเป็นมาของนโยบายเขตการค้าเสรี [Online], available URL: www.ftamonitoring.org/Asean_China/ข้อตกลง.doc, 2010 (February, 10).

แนวความคิดเศรษฐกิจโลก (Geo-economics)

แนวความคิดเศรษฐกิจโลก (Geo-economics) คือ การศึกษาเกี่ยวกับอากาศ ทางโลก แง่มุมทางการเมืองในลักษณะการแสวงหาประโยชน์ในทางเศรษฐกิจและทางทรัพยากรทางธรรมชาติ ทั้งนี้ แนวความคิดของเศรษฐกิจโลก เป็นสาขาหนึ่งของภูมิศาสตร์ทางการเมืองซึ่งเป็นงานของ “เอดเวิร์ด ลัทวิก” นักเศรษฐศาสตร์ชาวฝรั่งเศส

แนวความคิดเศรษฐกิจโลก มีกำเนิดเกิดขึ้นหลังจากสิ้นสุดยุคสมัยของสงครามโลกครั้งที่ 2 เมื่อปี ค.ศ. 1945 ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่เกิดการเปลี่ยนผ่านทางการใช้อำนาจในการทหาร มาสู่การแข่งขันกันทางเศรษฐกิจ และการดำเนินการทางการเมืองเพื่อสร้างความสัมพันธ์ระดับชาติ ซึ่งหมายถึงการใช้ยุทธศาสตร์ทางเศรษฐกิจเพื่อแสวงหาผลประโยชน์ ทั้งการดำเนินการในลักษณะการใช้ประโยชน์จากที่ดินและดินแดนในลักษณะการใช้เป็นฐานการลงทุน และการหวังผลประโยชน์จากการกระจายสินค้าไปสู่ประเทศต่าง ๆ เพื่อเจาะตลาดประเทศใกล้เคียงและเปิดประตูไปสู่ภูมิภาคต่าง ๆ โดยลักษณะแห่งการเป็นเศรษฐกิจโลก คือการร่วมสร้างผลประโยชน์ร่วมกัน และการได้มาซึ่งความได้เปรียบด้วยกันทั้งสองฝ่าย โดยองค์ประกอบของการดำเนินบทบาทตามภูมิศาสตร์ทางเศรษฐกิจ ประกอบไปด้วย

1. การแข่งขันความได้เปรียบทางเศรษฐกิจ
2. การแข่งขันพื้นที่ทางเศรษฐกิจ
3. การแสวงหาพันธมิตร

ดังนั้นแล้ว หัวใจของแนวความคิดเศรษฐกิจโลก คือ การแข่งขันในทางเศรษฐกิจในลักษณะร่วมสร้างผลประโยชน์ร่วมกัน และการสร้างอำนาจในการแข่งขันของประเทศที่มีพลังอำนาจในทางเศรษฐกิจเพื่อพัฒนาและสานต่อผลประโยชน์ในทางเศรษฐกิจ ซึ่งการลงทุนจะเกิดขึ้นในรูปการลงทุนในต่างแดน เพื่อหลีกเลี่ยงปัจจัย

ภายในประเทศที่เป็นอุปสรรคและปัจจัยภายนอกที่มีความเอื้ออำนวยในการลงทุนในต่างแดน⁷

โดยสำหรับการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ไทย-ญี่ปุ่น โดยใช้แนวความคิดเศรษฐกิจโลก ในการช่วยอธิบายในลักษณะปัจจัยต่อเรื่องที่ดิน ดินแดน ในลักษณะการร่วมกันแสวงหาผลประโยชน์ร่วมกัน ซึ่งรูปแบบเป็นในลักษณะประเทศหนึ่งไปลงทุนเพื่อแสวงหาผลประโยชน์ต่อปัจจัยทางดินแดน พื้นที่ อาณาเขต รวมไปถึงปัจจัยที่เอื้ออำนวยทั้งแรงงาน และนโยบายที่ส่งเสริมการลงทุน ในส่วนประเทศที่เป็นฐานการผลิต จะได้ประโยชน์ในลักษณะการลงทุนของประเทศนั้น ๆ เช่นในเรื่อง การจ้างงาน การโอนถ่ายทางเทคโนโลยี และการได้คู่การค้าที่มีความสัมพันธ์ในระยะยาว

ในมุมมองต่อแนวความคิดนี้ ต่อการลงทุนของญี่ปุ่นในไทยนั้น สามารถมองได้ว่าเป็นการมองไกลถึงประโยชน์ที่ได้จากการลงทุนในไทย ลักษณะจุดที่ตั้ง ยุทธศาสตร์ที่มีความเหมาะสมและเอื้ออำนวยต่อการขยายตลาดทางธุรกิจ รวมไปถึงการประโยชน์จากที่ตั้งของประเทศที่สามารถเป็นศูนย์กลางในการกระจายสินค้าไปสู่ประเทศใกล้เคียงและภูมิภาคใกล้เคียงได้อีกด้วย

ดังนั้นแล้ว แนวความคิดนี้ จึงเหมาะสมในการวิเคราะห์ต่อภาพรวมในการมองเรื่องความสัมพันธ์ไทยกับญี่ปุ่น ในบทบาทการลงทุนในประเทศไทย และการมองไทยในฐานะประเทศที่เป็นศูนย์กลาง และในส่วนไทยสามารถได้ประโยชน์ในการที่ญี่ปุ่นมาลงทุนในไทย เช่นในเรื่องรายได้จากการชำระเงินของญี่ปุ่นในฐานะผู้มาเช่าที่ดินและมาใช้ไทยเป็นฐานการผลิต ฉะนั้นแล้ว จึงกล่าวได้ว่าเป็นการได้ประโยชน์แบบชนะด้วยกันทั้งสองฝ่าย (Win-Win Solutions)

⁷Magul G. Asher, **Growing Importance of Geo-economics Approach for India** [Online], available URL: http://www.dnaindia.com/money/comment_growing-importance-of-geo-economics-approach-for-india_1514295, 2010 (February, 10).

ทฤษฎีการค้าได้เปรียบโดยสมบูรณ์

ทฤษฎีการค้าได้เปรียบโดยสมบูรณ์ (Absolute Advantage) เป็นทฤษฎีการค้าระหว่างประเทศยุคแรก ๆ โดย อדם สมิท (Adam Smith) นักเศรษฐศาสตร์ชาวสก็อตแลนด์ ได้เขียนไว้ในหนังสือชื่อดัง The Wealth of Nations ค.ศ. 1776 เป็นการสนับสนุนการค้าเสรีว่าเป็นนโยบายที่ดีเยี่ยมสำหรับทุกประเทศในโลก เมื่อการค้าเป็นไปอย่างเสรีแต่ละประเทศก็จะทำการผลิตด้วยความรู้ความชำนาญเป็นพิเศษเฉพาะสินค้าที่ประเทศมีความได้เปรียบโดยสมบูรณ์ (ถ้าประเทศนั้นสามารถผลิตสินค้าชนิดหนึ่งได้มากกว่าอีกประเทศหนึ่งด้วยปัจจัยการผลิตจำนวนที่เท่ากัน) และนำเข้าสินค้าที่มีความเสียเปรียบโดยสมบูรณ์ ดังนั้น การค้าระหว่างประเทศจึงเกิดขึ้นจากการที่ต่างฝ่ายได้เปรียบโดยเด็ดขาดจากการผลิตสินค้าคนละชนิดแล้วมาแลกเปลี่ยนกัน ตัวอย่างเช่น ประเทศไทยกับประเทศสหรัฐอเมริกา สมมติว่าในการผลิตสินค้าทั้ง 2 ประเทศ ต่างก็ผลิตสินค้า 2 อย่างเหมือนกัน คือ ข้าวและคอมพิวเตอร์ และสมมติว่าในการผลิตสินค้าทั้ง 2 ชนิดนี้ ได้ใช้แรงงานเป็นปัจจัยการผลิตเพียงอย่างเดียว ดังนั้นมูลค่าของสินค้าทั้ง 2 ชนิดนี้ จึงคิดจากจำนวนแรงงานที่ใช้ไปในการผลิต⁸

ทฤษฎีการค้าได้เปรียบโดยเปรียบเทียบ

เดวิด ริคาร์โด (Ricardo, 1772-1823) นักเศรษฐศาสตร์ชาวอังกฤษ ริคาร์โดเชื่อในการค้าระหว่างประเทศโดยเสรีเช่นเดียวกับ อדם สมิท โดยเขาได้เสนอทฤษฎีการค้าได้เปรียบโดยเปรียบเทียบ (Theory of Comparative Advantage) ซึ่งเป็นพื้นฐานอธิบายประโยชน์ของการค้าเสรี ริคาร์โดได้ยกตัวอย่างว่าถ้าอังกฤษจะผลิตผ้าหนึ่งผืนหน่วยต้องใช้แรงงาน 100 คนใน 1 ปี แต่ถ้าจะผลิตเหล้าองุ่นหนึ่งหน่วยต้องใช้แรงงาน 120 คน ใน 1 ปี ส่วนโปรตุเกสถ้าจะผลิตเหล้าองุ่นจะต้องการแรงงาน 80 คนใน 1 ปี และถ้าจะ

⁸การค้าระหว่างประเทศ, ทฤษฎีการค้าได้เปรียบโดยสมบูรณ์ [Online], available URL: <http://wannaratw.tripod.com/tradethe.htm>, 2011 (September, 30).

ผลิตผ้า ส่งผ้าเป็นสินค้าส่งออกและรับผ้าเป็นสินค้านำเข้า ทั้งอังกฤษและโปรตุเกสจะได้ประโยชน์ ทางด้านอังกฤษอาจหาแหล่งงুনมาได้โดยใช้แรงงานเพียง 100 คน ใน 1 ปี (คือ ผลิตผ้าและส่งผ้าไปแลกแหล่งงูน) ส่วนโปรตุเกสก็สามารถหาผ้ามาได้โดยใช้แรงงาน 80 คนใน 1 ปี (คือ ผลิตแหล่งงูนแล้วส่งแหล่งงูนไปแลกผ้า)⁹

ทั้งนี้ เดวิด ริคาร์โด ยังได้กล่าวอีกว่า ประเทศที่ไม่มีความได้เปรียบโดยสมบูรณ์ในการผลิตสินค้าทุก ๆ อย่างกับประเทศอื่น ยังคงสามารถทำการค้าที่ก่อให้เกิดประโยชน์แก่ทุกฝ่ายได้ ประเทศที่ด้อยประสิทธิภาพควรผลิตและส่งออกเฉพาะสินค้าที่ประเทศตนมีความเสียเปรียบโดยสมบูรณ์น้อยกว่า ถือได้ว่าสินค้านี้เป็นสินค้าที่ประเทศผลิตด้วยความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบ ทฤษฎีความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบนี้เป็นที่รู้จักแพร่หลาย และใช้อธิบายสาเหตุของธุรกิจการค้าระหว่างประเทศจนทุกวันนี้¹⁰

วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

จากการศึกษาวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจไทย-ญี่ปุ่น ตั้งแต่ในช่วงหลังการเกิดวิกฤตทางการเงินในเอเชีย พ.ศ. 2540 (ค.ศ. 1997) และช่วงหลังการทำความตกลงหุ้นส่วนเศรษฐกิจ-ญี่ปุ่น พ.ศ. 2550 (ค.ศ. 2007) นั้น ในการค้นคว้าถึงวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องและงานวิจัยที่ทำการค้าว่า หากคำตอบเกี่ยวกับความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจไทย-ญี่ปุ่น ในช่วงเวลาดังกล่าวมีดังนี้

⁹ นัตรีทิพย์ นาถสุภา, *ลัทธิเศรษฐกิจการเมือง* (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2551), 7-17.

¹⁰ การค้าระหว่างประเทศ, *ทฤษฎีความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบ* [Online], available URL: <http://wannaratw.tripod.com/tradethe.htm>, 2011 (September, 30).

การศึกษาในส่วนที่เกี่ยวข้องกับผลกระทบของข้อตกลงการค้าทวิภาคีระหว่างประเทศกับญี่ปุ่น ทำให้ทราบว่าได้ใช้แนวคิดใดในการวิเคราะห์ และได้ผลสรุปอย่างไร

มีวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, คณะเศรษฐศาสตร์ พ.ศ. 2548 (ค.ศ. 2005) ศึกษา รายงานวิจัยเรื่องการประมวลข้อมูลผลกระทบและนโยบายการจัดทำเขตการค้าเสรี โดยวิธีการวิจัยเชิงประจักษ์และการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) โดยครอบคลุมผู้เชี่ยวชาญและประเทศคู่ผู้ทำการค้ากับประเทศคู่เจรจาของประเทศไทย พบว่า การเปิดเสรีระดับภูมิภาคและระดับทวิภาคีต่างก็ให้ผลประโยชน์สุทธิต่ำกว่าการเกิดเสรีพหุภาคีเป็นอย่างมาก การผูกพันใด ๆ ภายใต้อัตกอลเขตการค้าเสรี (FTA) จึง จำเป็นต้องอาศัยหลักเศรษฐศาสตร์ในผลลัพธ์ระยะยาวและมีการศึกษาตรวจสอบด้วยความรอบคอบ ประเทศกำลังพัฒนาต้องระมัดระวังมิให้ระบบการค้าโลกอยู่ภายใต้หลักการเลือกปฏิบัติ

จากการวิจัยฉบับนี้ ในส่วนของข้อตกลงการเกิดเขตการค้าเสรีระหว่างไทยกับญี่ปุ่น พบว่า (1) ประเทศญี่ปุ่นเป็นประเทศคู่ค้าที่มีความสำคัญทางเศรษฐกิจต่อไทยมากที่สุด ทั้งในแง่การนำเข้า การส่งออกและการลงทุน (2) สินค้าเกษตร ประเภทแป้งมัน-ลำปะหลัง เนื้อไก่และน้ำตาล รวมทั้ง อุตสาหกรรมแปรรูปอาหารน่าจะได้ประโยชน์จากการเปิดเสรีเป็นอย่างมาก (3) ภาคการบริการสุขภาพของประเทศไทยทั้งรูปแบบของสปป และการบริการทางการแพทย์มีศักยภาพสูงที่จะได้รับประโยชน์จากการจากการเจรจาข้อตกลงการค้าเสรีระหว่างไทยกับญี่ปุ่น

จากการวิจัยฉบับนี้ พบว่า ผู้เกี่ยวข้องและประชาชนส่วนใหญ่เห็นด้วยและสนับสนุนการทำข้อตกลงการค้าเสรีกับประเทศจีน อินเดีย ออสเตรเลีย และญี่ปุ่น และมีความเห็นค่อนข้างเฉยชากับข้อตกลงกับประเทศบาห์เรนและเปรู ในขณะที่คนจำนวนมากจะมีความรู้สึกต่อต้านการจัดทำข้อตกลงการค้าเสรีกับประเทศสหรัฐฯ และงานวิจัยฉบับนี้ได้ให้ข้อเสนอแนะทางนโยบายไว้หลายประการ ได้แก่ (1) เสริมความเข้มแข็งให้หน่วยงานการเจรจา (2) มีกลไกรับฟังความเห็นอย่างแท้จริง (3) เตรียมความพร้อมก่อนเจรจา (4) สื่อสารต่อผู้ได้รับผลกระทบอย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น (5) พัฒนากลไก

ปกป้องตนเอง (6) ระวังผลประโยชน์ทับซ้อนจากการแทรกแซงทางการเมืองและกลุ่มผลประโยชน์ทางธุรกิจ (7) เลี่ยงความซับซ้อน ยุ่งยากในภาคปฏิบัติ (8) เพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศ (9) เตรียมความพร้อมด้านการกำกับดูแลและการบังคับใช้กฎหมายอย่างจริงจัง และ (10) ไม่ควรให้การเจรจาเขตการค้าเสรีทวิภาคีดึงความสนใจไปจากการเจรจาแบบพหุภาคี

ศูนย์ศึกษาเอเปคและความร่วมมือในภูมิภาคแห่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ พ.ศ. 2548 (ค.ศ. 2005) วิจัยเรื่อง การวิเคราะห์เจรจาภายใต้ความร่วมมือหุ้นส่วนทางเศรษฐกิจที่ใกล้ชิดระหว่างไทย-ญี่ปุ่น พบว่า การวิเคราะห์ผลกระทบจากการเปิดการค้าเสรีโดยใช้แบบจำลอง (Global Trade Analysis Project--GTAP) กระทำโดยสมมุติให้มีการลดอัตราภาษีศุลกากรระหว่างสองประเทศที่มีความตกลงการค้าเสรี แต่จะเน้นพิจารณาเฉพาะการเปลี่ยนแปลงของตัวแปรทางเศรษฐกิจ มหภาคที่สำคัญ คือ การขยายตัวของผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ (Gross Domestic Product--GDP) ดุลการค้า Trade Balance) สวัสดิการของสังคม (Welfare) อัตราแลกเปลี่ยนการค้า (Term of Trade) และรายได้ครัวเรือน (Household)

ผลของการมีความตกลงการค้าเสรีระหว่างประเทศไทยกับประเทศญี่ปุ่น จะแสดงเป็นอัตราการเปลี่ยนแปลงในตัวแปรเหล่านี้ โดยตัวแปรมหภาคสำคัญที่จะแสดงถึงผลดีจากการค้าเสรี คือ การเพิ่มของผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ การเพิ่มขึ้นของสวัสดิการของสังคม และการเพิ่มของรายได้ครัวเรือน

ผลกระทบในเชิงมหภาคของความตกลงเขตการค้าเสรีระหว่างไทยกับญี่ปุ่น โดยสมมุติให้มีการลดอัตราภาษีศุลกากรเป็นศูนย์ในทุกสาขาสินค้าและบริการโดยไม่มีการยกเว้น สามารถแบ่งผลกระทบออกเป็น 5 ด้าน คือ

1. ผลกระทบต่อผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ (GDP) พบว่า การลดอัตราภาษีศุลกากรเป็นศูนย์ในทุกสาขาสินค้าบริการ ทำให้ผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศของประเทศไทยเพิ่มขึ้นร้อยละ 2.43 ในขณะที่ผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศของญี่ปุ่นเพิ่มขึ้นเพียงร้อยละ 0.14 แสดงว่า การค้าเสรีในทุกสาขาสินค้าบริการมีผลกระทบด้านการเติบโตทางเศรษฐกิจของไทยมากกว่าญี่ปุ่น อย่างเห็นได้ชัดถึง 17 เท่า หากคิดเป็นตัวเงินก็จะพบว่า ผลิตภัณฑ์มวลรวมถึง ภายในประเทศของไทย โดยมีมูลค่าถึง 5.5 ล้าน-

ล้านบาท ฉะนั้น การขยายตัวเพิ่มร้อยละ 2.43 จะทำให้ไทยมีผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศเพิ่มขึ้น 1.4 แสนล้านบาท

2. ผลกระทบต่อรายได้ครัวเรือน (Household) พบว่า การลดอัตราภาษีศุลกากรเป็นศูนย์ในทุกกลุ่มสินค้าบริการ ทำให้รายได้ครัวเรือนของไทยเพิ่มขึ้นร้อยละ 3 ในขณะที่รายได้ครัวเรือนของญี่ปุ่นเพิ่มขึ้นร้อยละ 0.13 แสดงว่า ครัวเรือนไทยได้ประโยชน์จากการทำการค้าเสรีมากกว่าครัวเรือนญี่ปุ่นถึง 23 เท่า

3. การค้าเสรีนอกจากจะส่งผลกระทบต่อสวัสดิการของสังคมผ่านรายได้ประชาชาติและรายได้ครัวเรือนที่สูงขึ้นแล้ว ยังมีผลดีผ่านราคาสินค้าที่ลดต่ำลง ทั้งราคาสินค้านำเข้าและราคาสินค้าที่ผลิตภายในประเทศ ทำให้การผลิตทั้งเกษตรและอุตสาหกรรมมีต้นทุนต่ำลง และครัวเรือนได้บริโภคสินค้าที่มีราคาถูกลงด้วย ผลกระทบต่อสวัสดิการของสังคมผ่านแบบจำลองวัดโดยตัวแปร (Equivalent Variation--EV) พบว่า การลดอัตราภาษีศุลกากรเป็นศูนย์ในทุกกลุ่มสินค้าจะทำให้สวัสดิการของสังคมในประเทศไทยเพิ่มขึ้น 2,245.27 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ ในขณะที่สวัสดิการของสังคมในประเทศญี่ปุ่นเพิ่มขึ้น 1,884.98 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ แสดงว่า ประเทศไทยได้ประโยชน์ในเชิงสวัสดิการของสังคมมากกว่าญี่ปุ่นร้อยละ 19

4. ในการค้าระหว่างประเทศ ดัชนีที่สะท้อนถึงผลได้จากการค้าระหว่างประเทศคือ อัตราแลกเปลี่ยนการค้า (Term of Trade) โดยที่อัตราแลกเปลี่ยนการค้าของประเทศที่เพิ่มขึ้น สะท้อนว่าประเทศนั้นได้รับประโยชน์จากการค้าเพิ่มมากขึ้น ผลการคำนวณในแบบจำลองกรณีลดอัตราภาษีศุลกากรเป็นศูนย์ในทุกสาขาสินค้าและบริการ แสดงว่าทั้งไทยและญี่ปุ่นต่างมีอัตราแลกเปลี่ยนการค้าเพิ่มขึ้น โคนไทยมีอัตราแลกเปลี่ยนการค้าเพิ่มขึ้นร้อยละ 2.28 ในขณะที่ญี่ปุ่นมีอัตราแลกเปลี่ยนเพิ่มขึ้นร้อยละ 0.07 เท่านั้น หมายความว่า ไทยจะได้รับประโยชน์ชัดเจนมากกว่าโดยเปรียบเทียบกับญี่ปุ่นเช่นกัน

5. ผลกระทบต่อดุลการค้า การคำนวณในแบบจำลองกรณีลดอัตราภาษีศุลกากรเป็นศูนย์ในทุกสาขาสินค้าบริการแสดงว่า ไทยจะมีการขาดดุลการค้าเพิ่มขึ้นเป็นจำนวน 1,284.45 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ ในขณะที่ญี่ปุ่นจะขาดดุลการค้าเพิ่มขึ้น 1,148.94 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ โดยสาเหตุที่ทั้งสองประเทศต่างก็ขาดดุลการค้าเพิ่มขึ้นเพราะเมื่อเปิดเสรีทางการค้าเต็มรูปแบบทุกสาขาสินค้าบริการระหว่างกัน แม้ว่าทั้งไทยและญี่ปุ่นจะมี

การส่งออกสินค้าเพิ่มขึ้นก็ตาม แต่ก็จะมีรายได้ประชาชาติและรายได้ครัวเรือนเพิ่มมากขึ้นด้วย เป็นผลให้มีการนำเข้าสินค้าบริการจากประเทศคู่ค้าอื่น ๆ เพิ่มขึ้น

ทั้งนี้ประเทศไทยจะได้รับประโยชน์มากกว่าญี่ปุ่น โดยเปรียบเทียบในส่วนของการค้ารายสาขาการผลิตนั้น ไทยจะได้รับประโยชน์อย่างชัดเจนในการส่งออกเพิ่มมากขึ้น ในขณะที่ญี่ปุ่นจะมีการส่งออกเพิ่มขึ้นกระจายไปในสาขาเกษตรกรรมและอุตสาหกรรม ในด้านการนำเข้า ไทยจะมีการนำเข้าเพิ่มขึ้นทั้งสาขาเกษตรกรรมและอุตสาหกรรมหลายสาขา โดยเฉพาะอย่างยิ่งยานยนต์และชิ้นส่วนจะมีการนำเข้าเพิ่มมากขึ้น

สายนธ์ จันทรวินาสวงศ์ พ.ศ. 2549 (ค.ศ. 2006) ศึกษากลยุทธ์ Logistics รุกและรับ (Free Trade Agreement--FTA) วัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงลักษณะของการทำข้อตกลงการค้ากับประเทศญี่ปุ่นว่า ตามนิสัยและการทำการค้าของญี่ปุ่น เป็นแบบนุ่มนวลแต่แฝงไปด้วยความแข็ง จึงยากกว่าการทำข้อตกลงกับประเทศอื่น ๆ ญี่ปุ่นเป็นประเทศที่มีความแข็งแกร่งพร้อมทั้งทางด้านเงินลงทุนและเทคโนโลยี มากกว่าไทยการจัดจำหน่ายในญี่ปุ่น โดยทั่วไปจะต้องผ่านถึง 4 ระดับ ซึ่งเป็นเรื่องยากที่ไทยจะเข้าตลาด มีกองเรือประมงขนาดใหญ่ที่สุดในโลก มีกองทัพเรือพาณิชย์ที่แข็งแกร่งมากมีบริษัทขนส่งขนาดใหญ่ รถบรรทุก อุปกรณ์ขนย้ายขนาดใหญ่และเป็นประเทศที่มีความเป็นชาตินิยมสูง ญี่ปุ่นได้เปรียบทางด้านคุณภาพ ชื่อเสียง ความรอบคอบในการทำงาน ยกตัวอย่างเช่น บริษัทรถยนต์ โตโยต้า ฮอนด้า เป็นต้น จากเหตุผลและข้อเด่นของญี่ปุ่น ทำให้ทราบว่า การทำการค้ากับประเทศพัฒนาแล้ว การดีตลาดเป็นเรื่องลำบาก เพราะประเทศเหล่านั้นมีความพร้อมมากกว่าไทยทุกอย่าง จึงจำเป็นจะต้องใช้ความพยายามและเงินลงทุนที่สูง

กลุ่มศึกษาเพื่อติดตามและประเมินการเจรจาจัดทำเขตการค้าเสรีไทย-ญี่ปุ่น (2550) ซึ่งศึกษาประเมินผลกระทบภาพรวมเขตการค้าเสรีไทย-ญี่ปุ่น พบว่า ในเชิงเศรษฐกิจมหภาค ไทยจะได้รับประโยชน์จากการเปิดเสรีการค้าค่อนข้างชัดเจนทั้งต่อเศรษฐกิจโดยรวมและดุลการค้าระหว่างประเทศ โดยการศึกษาได้ใช้แบบจำลอง (Global Trade Analysis Project--GTAP) ของกลุ่มศึกษาเพื่อติดตามและประเมินการเจรจาจัดทำเขตการค้าเสรี และมีข้อสรุป ดังนี้ ผลกระทบต่อเศรษฐกิจมหภาคและการค้าระหว่างประเทศระหว่างไทยและญี่ปุ่น มูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศของไทยจะ

เพิ่มขึ้น 3.35% มูลค่าการนำเข้าของไทยจะสูงขึ้น 11.62% มูลค่าการส่งออกของไทยขยายตัว 9.22% อัตราการค้าของไทย (Term of Trade) จะปรับเพิ่มขึ้น 2.60%

อย่างไรก็ตาม ไทยจะขาดดุลการค้าสูงขึ้นถึง 1,403 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ จากมูลค่าการนำเข้าที่เพิ่มขึ้นสูงขึ้นสูงกว่าการส่งออก ผลกระทบต่อสวัสดิการสังคม ปรากฏว่า สวัสดิการสังคมของไทยเพิ่มขึ้น 3,237 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ สามารถอธิบายได้เป็น 2 ส่วนหลัก ได้แก่ สวัสดิการสังคมที่เพิ่มขึ้นจากการจัดสรรทรัพยากร ที่มีอยู่อย่างจำกัด ได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น (Allocative Efficiency) คิดเป็นมูลค่า 1,289 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ และสวัสดิการสังคมที่เพิ่มขึ้นจากการขยายตัวทางการค้า (Trade Creation) ซึ่งมีมูลค่า 1,926 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ ผลกระทบต่อปัจจัยที่ใช้ในการผลิต การจัดตั้งเขตการค้าเสรีระหว่างไทยกับญี่ปุ่นจะส่งผลดีต่อผู้ที่เป็เจ้าของปัจจัยการผลิตทุกชนิด โดยเฉพาะอย่างยิ่งเจ้าของปัจจัยที่ดินและเจ้าของปัจจัยทรัพยากรธรรมชาติที่ได้รับประโยชน์อย่างมากจากความต้องการสินค้าในกลุ่มเกษตรที่สูงขึ้น ผลกระทบต่อภาคการผลิตของไทยพบว่า ภาคการผลิตที่ได้ประโยชน์จากความต้องการสินค้าในภาคการผลิตดังกล่าวมีมากขึ้น ได้แก่ ผลิตภัณฑ์อาหารสำเร็จรูป (เพิ่มขึ้น 5,462 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ) สินค้าข้าว (เพิ่มขึ้น 813 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ) สิ่งทอและเครื่องแต่งกาย (เพิ่มขึ้นถึง 694 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ) ผลิตภัณฑ์จากสัตว์ (เพิ่มขึ้น 380 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ) และผลิตภัณฑ์จากนม (เพิ่มขึ้น 180 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ) ตรงกันข้ามภาคการผลิตของไทยจะเสียประโยชน์เนื่องจากความต้องการสินค้าที่ผลิตภายในประเทศลดลง และมีการทดแทนสินค้าที่ผลิตในประเทศจากการนำเข้าที่มากขึ้น ได้แก่ ยานยนต์ (ลดลง 3,670 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ) เคมีภัณฑ์ (ลดลง 1,731 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ) สินค้าเกษตรอื่น ๆ (ลดลง 453 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ) ชิ้นส่วนอิเล็กทรอนิกส์ (ลดลง 327 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ) ดังนั้น ผลการวิเคราะห์ของแบบจำลองจึงชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของยุทธศาสตร์ในการเจรจาของไทย หากการจัดตั้งเขตการค้าเสรีโดยที่ประเทศคู่เจรจาในที่นี้ คือ ญี่ปุ่น มิได้ดำเนินการปรับลดอัตราภาษีลงจะส่งผลกระทบต่อไทยมากกว่าในกรณีที่มีการจัดตั้งเขตการค้าเสรีเกิดขึ้น

อย่างไรก็ตาม ผลที่ได้จากการแบบจำลองที่ชี้ถึงการจัดตั้งเขตการค้าเสรีกับญี่ปุ่นจะก่อให้เกิดประโยชน์ต่อไทย ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับว่าจะมีการลดการปกป้องและคุ้มครองภาคการเกษตรลงมากหรือน้อยเพียงใด

ภายใต้โครงการวิจัยที่ปรึกษาการวิเคราะห์เจรจาภายใต้ความร่วมมือหุ้นส่วนเศรษฐกิจที่ใกล้ชิดระหว่างไทย-ญี่ปุ่น เพื่อนำเสนอต่อสำนักงานเจรจาเขตการค้าเสรีไทย-ญี่ปุ่น พบว่า การลดอัตราภาษีศุลกากรเป็นศูนย์ ในทุกสาขาสินค้าและบริการ จะทำให้ผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศเบื้องต้นของไทยเพิ่มขึ้น 2.43% ขณะที่ผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศเบื้องต้นของญี่ปุ่นเพิ่มขึ้นเพียง 0.14% แสดงว่า การเกิดเสรีทางการค้าเสรีดังกล่าวกระตุ้นการเติบโตทางเศรษฐกิจของไทยมากกว่าญี่ปุ่นถึง 17 เท่า ส่วนผลกระทบต่อรายได้ในครัวเรือน พบว่า การลดอัตราภาษีศุลกากรเป็นศูนย์ ในทุกสินค้าและบริการ จะทำให้รายได้ครัวเรือนของไทยเพิ่มขึ้น 3% ในขณะที่รายได้ครัวเรือนของญี่ปุ่นเพิ่มขึ้น 0.13% แสดงว่า ครัวเรือนไทยได้ประโยชน์จากการค้าเสรีมากกว่าครัวเรือนญี่ปุ่น 23 เท่า กรณีลดอัตราภาษีศุลกากรเป็นศูนย์ ในทุกสาขาสินค้าและบริการยกเว้นข้าว ทำให้ผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศเบื้องต้นของไทยเพิ่มขึ้น 2.3% ขณะเดียวกัน ผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศเบื้องต้นของญี่ปุ่นเพิ่มขึ้น 0.14% แสดงว่า การค้าเสรีดังกล่าวมีผลกระทบกระตุ้นการเติบโตทางเศรษฐกิจของไทยมากกว่าญี่ปุ่น โดยเปรียบเทียบ ซึ่งผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศเบื้องต้นขยายตัวเพิ่มขึ้น 2.3 จะทำให้ไทยมีผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศเพิ่มขึ้น 1.26 แสนล้านบาท

ส่วนผลกระทบต่อรายได้ครัวเรือนจากการคำนวณแบบจำลอง GTAP พบว่า การลดอัตราภาษีศุลกากรเป็นศูนย์ ในทุกกลุ่มสินค้าและบริการ ยกเว้นข้าว ทำให้รายได้ครัวเรือนของไทยเพิ่มขึ้น 2.85% ในขณะที่รายได้ครัวเรือนของญี่ปุ่นเพิ่มขึ้น 0.13% แสดงว่า ครัวเรือนไทยได้ประโยชน์จากการค้าเสรีมากกว่าครัวเรือนของญี่ปุ่น กรณีลดอัตราภาษีศุลกากรเป็นศูนย์ในทุกสาขาสินค้าและบริการ ยกเว้นเหล็กและผลิตภัณฑ์ยานยนต์ ชิ้นส่วน ทำให้ผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศเบื้องต้นของไทยเพิ่มขึ้น 4.08% แต่ผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศเบื้องต้นของญี่ปุ่นลดลง 0.16% เมื่อเปรียบเทียบกับกรณีการลดภาษีการผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศเบื้องต้นของไทยจะขยายตัว 2.43% ซึ่งแสดงว่า การลดอัตราภาษีเป็นศูนย์ ในทุกสาขาสินค้าและบริการ ยกเว้นเหล็กและผลิตภัณฑ์ และยานยนต์และชิ้นส่วน จะทำให้ไทยมีผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศเพิ่มขึ้นสูงกว่ากรณีลดภาษีทุกรายการโดยไม่ยกเว้น